

Педагогічний дискурс, випуск 17, 2014 / Pedagogical Discourse, Volume 17, 2014

педагогические преимущества и лингводидактическая целесообразность универсальных электронных средств обучения украинскому языку профессионального направления. Рассмотрены особенности современных электронных средств универсального типа, в которых предусмотрена возможность обновления их новым дидактическим компонентом, самостоятельно созданным самими участниками учебного процесса. По результатам наблюдений выяснено, что такие компьютерно ориентированные средства обучения содействуют существенной интенсификации познавательного процесса за счет оперативной взаимосвязи источника учебной информации и студента, реализации индивидуальной траектории обучения в лингвистическом и психологическом аспектах – уровня речевой компетенции студентов, адаптации темпа подачи учебного материала к скорости его усвоения. Сделан вывод, что адаптирующие возможности электронных средств обучения дают возможность преподавателю одновременно работать со студентами различных уровней подготовки, учитывая объем их знаний и потенциальных возможностей, типичные ошибки, способности и речевые интересы.

Ключевые слова: электронные средства обучения, информационно-коммуникационные технологии, компьютерно ориентированные средства обучения, универсальность, классификация, адаптирующие возможности, украинский язык профессионального направления.

Summary**Tetiana Yasak****Modern Computer Studying Means of Teaching Ukrainian Language in Higher Education Institution**

The article deals with the didactic potential of modern computer studying program of Ukrainian language, and its classification, according to the informational and educational features is given. Psychological and pedagogical benefits and linguodidactic feasibility of universal computer studying program of professional Ukrainian language are proved in the article. The article considers the features of modern computer studying program of universal type that contribute to constant updating of their content by independent creation and use of new didactic components of the educational process by the participants. According to the monitoring of the results we revealed that the computer studying program provides a significant intensification of the process of learning through operational relationship between the source of educational information and the student, the implementation of individual learning paths in linguistic and psychological sphere is to be taken into consideration, as well as the language and speech competence of the students and adaptation rate of presentation of the educational material to the rate of its learning. It is concluded that the adaptive capacity of the computer studying program allows the teacher to work with students of different levels at the same time, taking into account their scope of knowledge and potential, common mistakes, abilities and linguistic interests.

Key words: computer studying program, information and communication technology, computer-oriented learning means, universality, classification, adaptive capacity, professional Ukrainian language.

Дата надходження статті: «27» вересня 2014 р.

УДК [37.035.3+371.381].001.82(477)»19»(045)

ІННА ЯЩУК,

доктор педагогічних наук, професор
(м.Хмельницький)

Реалізація ідей трудовознавства учнів шкіл України на початку ХХ століття

У статті окреслені завдання освітньої політики в Україні на початку ХХ століття, принципи системи народної освіти, ідеї розвитку «нової школи». Зауважено, що структура навчання була зосереджена на працю, трудову діяльність школярів та вчителів. Для цього створювались шкільні кооперативи, які організовувались з метою кооперативного виховання через організацію різних форм трудової діяльності на основі самоуправління та самодіяльності. В статті на прикладі шкільного кооперативу Проскурівщини детально розкрито характеристику та особливості його діяльності, описані найбільш поширені види діяльності педагогічних працівників та школярів. Структура навчання була зосереджена на працю, трудову діяльність. В представленому матеріалі схарактеризовано «Кодекс законів про народну освіту в УРСР», в якому великого значення надавалось трудовознавству. Трудовознавство визначалось як виховання в учнів свідомого ставлення до всіх трудових процесів, поваги до продуктивної праці, розвиток вольової діяльності, здібностей і індивідуальних особливостей учнів, свідомого ставлення їх до раціоналізації праці, правильне фізичне виховання.

Ключові слова: національна освіта, школа, учні, вчителі, трудовознавство, навчальний процес, трудова діяльність.

Постановка проблеми у загальному вигляді... Реалізація ключових ідей національної освіти і виховання неможлива без вивчення їх генези, глибокого осмислення позитивного досвіду, набутого українською педагогічною наукою і практикою. Об'єктивний аналіз цього досвіду дає змогу оцінити

сучасний стан освіти, встановити залежність педагогічних явищ від певних суспільно-політичних та соціально-культурних умов, є важливим джерелом розробки стратегії сучасної системи освіти та виховання, необхідною основою науково-педагогічного пізнання, на ґрунті якого виникають нові концепції майбутнього.

Аналіз досліджень і публікацій. Питання історії становлення вищої педагогічної освіти, загальної організації навчально-виховного процесу у педвузах висвітлювалися у 1970-80-ті рр. в окремих посібниках та статтях. Так, фактологічний матеріал містять праці О.Лавріненко, В.Струбицького і О.Бондаря (1987), Л.Кондрашової (1987, 1988), статті Л.Белецької, Н.Дічек (1988).

Окремі аспекти освіти на початку ХХ століття, проблеми вдосконалення виховання учнів, особливості організації навчально-виховного процесу в закладах освіти знайшли висвітлення у дисертаціях Т.Мироненко, А.Ржевської, Л.Мацук, В.Владимирової, М.Донченко, С.Литвиненко, Т.Авксентьевої, В.Долженко, О.Севастьянкової та ін.

Формулювання цілей статті... Метою статті є визначення особливостей трудових виховання та окреслення особливостей трудового виховання учнів на початку ХХ століття.

Виклад основного матеріалу... На початку ХХ століття розвитку освіти приділялась серйозна увага, оскільки більшовики розуміли, що школа безпосередньо сприяє розвитку нового ладу. З погляду на кількість, досягнення СРСР у галузі освіти дійсно були вражаючими, особливо на окраїнах імперії. Не випадково ці досягнення у галузі освіти широко використовувались як доказ «переваги» радянського політичного устрою. Біля витоків розвитку «нової школи» стояли державні діячі: М.Грушевський, Г.Гринько, О.Зарудний, І.Огієнко, С.Русова, І.Стешенко та ін.

2 листопада 1922р. Президія ВУЦВК затвердила «Кодекс законів про народну освіту в УРСР», яким визначались такі типи навчально-виховних закладів: трудова школа, дитячий садок, дитячий будинок [4, с.32].

У «Кодексі» детально визначались основні завдання освітньої політики в Україні. Метою виховання і освіти, зазначалось в нормативному документі, має бути: створення нового покоління людей соціалістичного суспільства з матеріалістичним світоглядом, з психологією колективізму, з твердою волею, з необхідною для суспільства кваліфікацією.

В основу роботи навчально-виховних і культурно-освітніх установ мають бути покладені: трудовий процес, гармонійне виховання дітей шкільного віку.

В «Кодексі» було визначено принципи системи народної освіти, а саме: єдність мети і завдань на всіх ланках системи народної освіти; навчання в трудових і професійних школах, на курсах до 17-річного віку – загальне, обов'язкове, безоплатне і спільне для обох статей; прийом до всіх навчально-виховних установ насамперед повинен бути для дітей робітників і незаможних селян; утримання і постачання державних навчально-виховних установ і наукових закладів за рахунок державного і місцевого бюджету; відокремлення школи від церкви, освіта і навчання повинні бути вільні від будь-якого релігійного впливу, релігійне навчання дітей і молоді забороняється.

У «Кодексі» зазначалось про необхідність створення в школах майстерень і виробничої бази з навчально-виховною метою, а також визначалась структура школи, вимоги до організації навчально-виховної роботи в ній і правила внутрішнього розпорядку навчальних закладів. Трудова школа із запровадженням у ній методів клубної роботи і подовженим робочим днем може бути, з дозволу органів народної освіти, перейменована в дитячий будинок.

Структура навчання була зосереджена на працю, трудову діяльність. Ці підходи були започатковані в свій час ще К.Д.Ушинським, який обґрунтував, що при початковому навчанні необхідно орієнтуватися на оточуюче життя, що слід рідній мові, граматиці, арифметиці вчитися на конкретному оточуючому матеріалі, реальному житті [4, с.32].

В «Єдиному виховно-навчальному плані в установах соціального виховання для дітей до 15 років в УРСР» Наркомос України намагався пристосувати комплексні програми до завдань трудової підготовки учнів.

Основним розділом «Єдиного плану» було трудовознавство.

Трудовознавство визначалось як виховання в учнів свідомого ставлення до всіх трудових процесів, поваги до продуктивної праці, розвиток вольової діяльності, здібностей і індивідуальних особливостей учнів, свідомого ставлення їх до раціоналізації праці, правильне фізичне виховання. Для цього в школах створювались шкільні кооперативи.

Шкільні кооперативи організовувались з метою кооперативного виховання через організацію різних форм трудової діяльності на основі самоуправління та самодіяльності.

Кожна школа окрім учбових планів мала обов'язковий загальний орієнтаційний план школи, в якому розкривалась діяльність кооперативів. Справа з обліком праці – обов'язкова справа усіх працівників школи.

Шкільний кооператив організовував торгівлю підручниками, книжками для читання, навчальним приладдям, речами для спорту; організовували роботу буфетів зі сніданками,

налагоджували роботу майстерень: палітурних, картонажних; обладнання кабінетів і лабораторій; підготовка ґрунту до сівби; збирання і зберігання врожаю, рибоводство, тваринництво; доглядали за городами, квітниками, пасіками, садками тощо. При організації кооперативу вивчався кооперативний рух учнів, проводились інструктажі трудової діяльності, організовувалась роз'яснювальна робота (бесіди, доповіді). За результатами роботи цих самодіяльних колективів проводились вечірки, висвітлювались результати в газеті.

Членами кооперативу були учні, вчителі, адміністративний персонал, піонервожати, які готові були виконувати усі зобов'язування статуту кооперативу. Прийом в члени кооперативу проводився Правлінням кооперативу, доводиться до відома загальних зборів членів кооперативу. Усі члени організації в обов'язковому порядку сплачували вступні внески. При кооперативах діяли фонди взаємодопомоги для підтримки малозабезпечених школярів.

Розглядаючи питання трудового виховання школярів, на Опрконференції опорних шкіл Проскурівщини йшлося про 80 методів шкільпраці. Серед них: дослідчий, графічний, екскурсійний, евристичний методи та ін. [4, с.32].

Через засоби масової інформації школи за підсумками діяльності шкільних кооперативів представляли звіти. В Україні звіти були представлені в радянських педагогічних журналах: «Народна освіта», «Життя і школа», «Нова школа», «Освіта», «Учитель» та ін.. Зокрема, у бюлетні-місячнику Проскурівської окружної І, Н, О, методичної комісії та округового бюро комдитруху «Освіта Проскурівщини» постійно аналізувалась робота кооперативів. Так, у журналі № 8-9, 1927р. детально представлено звіт шкільних кооперативів Ярмолинеччини. Схарактеризовано діяльність 32 шкіл, які ремонтували книжки, брали участь у сільсько-господарчій діяльності, займались торгівельною працею дали змогу заробити значні кошти (наприклад: Голудринецький шкількооп – 2874крб. за рік). Отримані кошти, за згодою членів шкількооперативу, школа використала на передплату газет, допомогу малозабезпеченим [4, с.32].

У представлених звітах наголошувалось на користі праці, трудової діяльності людей у зв'язку з продуктивними силами і виробничими відносинами, суспільним ладом і боротьбою у різні епохи, розглядався вплив людини на природу і підкорення людиною сил природи; розглядався і сам об'єкт трудової діяльності – природа та її сили, способи дії людини на природу і нарешті суб'єкт цієї діяльності – людину.

У звіті серед значних позитивів результатів діяльності учнів та вчителів висловлювалося бажання та вміння будувати нове життя. Серед рекомендацій йдеться про активізацію та включення в кооперативи батьків учнів школи, потребу покращити інспектування організації праці, видання літератури з методичними рекомендаціями організації трудової діяльності, надання шкількоопам сільськогосподарського ухилу.

Розрекламоване помилкове гасло «Геть підручник!» породив широку пропаганду трудових методів навчання та виховання і хибне ставлення до підручника та оволодіння знанням.

Передові робітники і селяни, цікавлячись, наскільки школа успішно вчить дітей грамотно читати, писати і рахувати, стали все наполегливіше виступати з критикою роботи школи, висловлюючи своє невдоволення слабкою постановкою занять зі засвоєння навичок.

Практика діяльності шкіл окресленого періоду була багата прикладами позитивного досвіду роботи, але батьки та громадськість були розчаровані захопленням трудовознавством навчального процесу, оскільки це призводило до безсистемності, поверховості знань учнів. Шкільна система Радянської України, що визначалась спочатку характером професіоналізму, дійшла до зниження рівня загальноосвітніх знань серед учнів усіх типів шкіл, підпорядкованість освіти директивам комуністичної партії привела до нехтування владою у шкільній справі основних засад педагогічної науки. Про це йшлося у виступі Я.Ряшпо: «...ми маємо школи із зменшеною загальною освітою і з виразним ухилом у ремісництво, що не відповідає перспективам нашої великої індустрії» [4, с.32].

Таким чином, демократичні принципи, декларовані в перших документах радянської влади в галузі освіти були позбавлені їх реального застосування та реалізації. Фактично було розпочато формування нового типу людини, що мала на меті тільки професійні та ідеологічні навички, на розвиток інтелекту якої майже не зверталась увага. Пізніше продукти такого підходу були названі «кадрами, які оволоділи технікою».

Актуальність подібних розвідок підсилюється й тим, що останнім часом зростає інтерес наукової та педагогічної громадськості до історико-педагогічних аспектів розвитку вітчизняної освіти, зокрема й її окремих феноменів, яким є виховання студентської молоді. Це пояснюється багатьма чинниками: напрацюванням нової методології науки, що дозволяє об'єктивно висвітлити явища, події, факти, переглянути і розширити традиційну проблематику досліджень, посилити їх прагматичну спрямованість з огляду на сучасні тенденції розвитку педагогічної теорії, підвищення її значущості у процесі підготовки вчительських кадрів тощо.

Список використаних джерел і літератури:

1. Бухало С. М. Освіта на радянській Україні / С. М. Бухало. – К. : Українське державне видавництво, 1945. – 15 с.
2. Бех І. Д. Виховання особистості: у 2 кн. / І. Д. Бех // Кн. 2: Особистісно орієнтований підхід: науково-практичні засади: наук. вид. – К. : Либідь, 2003. – С. 9.
3. Галузинський В. М. Педагогіка: теорія та історія / В. М. Галузинський, М. Б. Євтух. – К. : Вища школа, 1995. – С. 87–90.
4. Гупан Н. М. Українська історіографія історії педагогіки / Н. М. Гупан. – К. : «А.П.Н.», 2002. – 224 с.
5. Зотін М. Педагогічна освіта на Україні / М. Зотін. – Харків: Держ. вид. України, 1926. – С. 9.
6. Сірополко С. Історія освіти в Україні / С. Сірополко. – К. : Наукова думка, 2001. – С. 658.
7. Ушинський К. Д. Избранные педагогические сочинения: В 2-х т. / К. Д. Ушинський ; ред. Струминский В. Я. – М. : Просвещение, 1953. – Т. – 1. – 639 с.
8. ЦДАВОВ України. – Ф. 2201. – Оп. 1. – Спр. 645. – арк. 3.
9. ЦДАВОВ України. – Ф. 2581. – Оп. 1. – Спр. 1. – арк. 10-11.
10. ЦДАВОВ України. – Ф. 166. – Оп. 3. – Спр. 69. – арк. 61.

Spysok vykorystanykh dzherel i literatury:

1. Bukhalo S. M. Osvita na radyans'kiy Ukraini / S. M. Bukhalo. – K. : Ukrainys'ke derzhavne vydavnytstvo, 1945. – 15 s.
2. Bekh I. D. Vykhovannya osobystosti: u 2 kn. / I. D. Bekh // Kn. 2: Osobystisno oriientovanyu pidkhid: naukovopraktychni zasady: nauk. vyd. – K. : Lybid', 2003. – S. 9.
3. Haluzynskyy V. M. Pedahohika: teoriya ta istoriya / V. M. Haluzynskyy, M. B. Yevtukh. – K. : Vyshcha shkola, 1995. – S. 87–90.
4. Hupan N. M. Ukrayinska istoriografiya istoriyi pedahohiky / N. M. Hupan. – K. : «A.P.N.», 2002. – 224 s.
5. Zotin M. Pedahohichna osvita na Ukraini / M. Zotin. – Kharkiv: Derzh. vyd. Ukrainy, 1926. – S. 9.
6. Siropolko S. Istoriya osvity v Ukraini / S. Siropolko. – K. : Naukova dumka, 2001. – S. 658.
7. Ushyns'kyu K. D. Yzbrannye pedahohycheskye sochynenyua: V 2-kh t. / K. D. Ushyns'kyu ; red. Strumynskyy V. YA. – M. : Prosveshchenye, 1953. – T. – 1. – 639 s.
8. TSDAVOV Ukrainy. – F. 2201. – Op. 1. – Spr. 645. – ark. 3.
9. TSDAVOV Ukrainy. – F. 2581. – Op. 1. – Spr. 1. – ark. 10-11.
10. TSDAVOV Ukrainy. – F. 166. – Op. 3. – Spr. 69. – ark. 61.

Аннотация

Инна Ящук

Реализация идей трудового образования учащихся школ Украины в начале XX века

В статье очерчены задания образовательной политики в Украине в начале XX века, принципы системы народного образования, идеи развития «новой школы». Замечено, что структура образования была сосредоточена на труде, трудовую деятельность школьников и учителей. Для этого создавались школьные кооперативы, которые организовывались с целью кооперативного воспитания посредством организации различных форм трудовой деятельности на основе самоуправления и самостоятельности.

В статье на примере школьного кооператива Проскуровщины подробно раскрыты характеристики и особенности его деятельности, описаны наиболее распространенные виды деятельности педагогов и школьников. Структура обучения была сосредоточена на труде, трудовую деятельность. В представленном материале охарактеризован «Кодекс законов о народном образовании в СССР», в котором большое значение надавалось трудознанию. Трудовое образование определялось как воспитание в учащихся сознательного отношения ко всем трудовым процессам, уважения к производительному труду, развитие волевой деятельности, способностей и индивидуальных особенностей учащихся, сознательного отношения их к рационализации труда, правильное физическое воспитание.

Ключевые слова: национальное образование, школа, ученики, учителя, трудознание, учебный процесс, трудовая деятельность.

Summary

Inna Yashchuk

Realization of the Ideas of Labour Training of the Pupils of Ukrainian Schools at the Beginning of the XXth Century

The tasks of educational policy in Ukraine at the beginning of the XXth century, the principles of the system of people's education, the ideas of development of «new school» have been marked in the article. It is mentioned that the structure of education was directed to labor, labor activity of schoolchildren and their teachers. That is why school cooperative societies were formed. Their aim was cooperative education through organization of different forms of labor activity on the basis of self-government and amateurishness.

In the article, by the example of school cooperative of Proskuriv region, the characteristic and peculiarities of its activity have been revealed in details, the most widespread kinds of activity of pedagogues and schoolchildren have been described. The structure of teaching was concentrated on the labor, labor activity. In the offered material the «Code of laws of people's education in the USSR» has been characterized, in which great significance was paid to the labor.

Labor study was determined as teaching conscious attitude to all labor processes, respect to productive labor, development of volitional activity, abilities and individual peculiarities of pupils, their conscious attitude to the labor realization, correct physical education.

Key words: national education, school, pupils, teachers, labour training, educational process, labour activity.

Дата надходження статті: «18» вересня 2014 р.